

הנמשכת לכל המשפחה, עיין ביאור הלכה ומשנה ברורה או"ח סי' רכ"ג.

ג. כשנולד בן זכר באים כל ח' הימים החברים ולנים בבית התינוק לשמור עליו ועל היולדת, וישנים לפי התור שלא להניח הילד והאם בלי שמירה מהרוחות הרעים והקליפות, ובחצות הלילה עומד אחד מן הנעורים ואומר הפסוק המלאך הגואל וגו' וחרבו בידו ומסתובב על כל כתלי הבית וגם תולין גליונות שמירה על הנולד ועל היולדת וגם ענפים של קוצים בפתח הבית. ותולין על הכותל כעין מושב וכסא לאלהיו הנביא ומתחתיו פרוכת ארון הקדש ומעילין של הס"ת, ועל המושב מניחין אח"כ המטלית עם כתמי דם המילה.

ד. בשבוע הבן היו נוהגין הנשים לדוך במכתשת כמון [לרפואת ברית מילה] וחננ'א [עשב שבו מורחין כל בשר הילד לחזק את עורו], והקול היה נשמע למרחוק. ועיין במס' סנהדרין ל"ב: קול רחיים בבורני [שם מקום] שבוע הבן, ופירש"י ז"ל: סימן הוא שיש שם ברית מילה והרחיים סימן לשחיקת סממנים למכת התינוק.

ה. נוהגים היינו להתפלל ביום המילה בבית התינוק, מנהג זה הובא בדברי האבודרהם בדיני מילה. ועיין לעיל באו"ח מנהגי אלול סע' י"ז.

ו. מילה שלא בזמנה היינו נוהרים שלא לעשותה ביום ה' כסברתו של התשב"ץ שביום שבת לא יהיה יום השלישי למילתו, עי' לרבינו ב"י יו"ד

ועכשיו זכיתי ומצאתי בכתבי החכם השלם כמוה"ר שמואל אבן דנאן ז"ל בפ' ויחל משה וכו', אמר משה רבש"ע ולא נתת לי הפרה וכו' וכל זקן שמורה הוראה אם ירצה שיקיימה צריך הוא לקיימה תחילה, מיד נתעטף משה בטליתו וישב לו כזקן והקב"ה עומד כשואל על נדרו וכה"א ואשב בהר וכו', ועוד ראייה מדאיתא בגמ' ס"פ נערה המאורסה ירד ר"ג מן החמור ונתעטף וישב והתיר לו, נראה מכאן שעיקרה היא בישיבה לכתחילה, ובדיעבד אם נעשית מעומד מותר, ודוקא שהוא מתחרט מעיקר הנדר, אבל כשצריך פתח ראוי להתיישב בדבר, ועי' סי' רכ"ח, עכ"ל מהר"ש אבן דנאן. ועיין ויקרא רבא פל"ז דאיתא התם: ירד לו ר"ג מעל החמור והתעטף בטליתו וישב לו וכו', ומסיים בה, וממנו למדנו שאין מפירין נדרים לשתויי יין ולא רוכבין ולא עומדין אלא יושבין עטופים. נאם יעב"ץ. ועיין בעירובין דס"ד ומר"ן ז"ל ביו"ד סי' רכ"ח ס"ג שכתב ואפי' מעומד.

מילה

א. אחרי הלידה, והשליה עוד לא יצאה היו עומדות הרבה נשים בפתח הבית ועיניהם נשואות לשמים ומבקשים מה' שיעזור להשלים הלידה בהוצאת השליה, וזה מתוך אמונת אומן שהכל תלוי בידי יתברך, ועיין בספרי קהלת צפרו ח"ג מה שכתבתי.

ב. לידת הזכר במשפחה וההנאה

(עייאש) במנהגי ארג"ל בשם מורו זלה"ה (דף ק"ט עמ' ג') שלא למולו כלל עד עבור ל' יום, אם לא השלים חודשיו.

המנהג היה שאם הילד היה צהוב היו נותנים לפיו טיפות מקלחי הצנן והצהבת היתה נעלמת, ומ"מ אף פעם לא קרה שום אסון לא בימי אבא ז"ל ולא בימי. ועיין בס' נהר מצרים דף ק"ב ע"ב אות ז' המבאר מה היא צהבת זו.

ח. היה המנהג שלא להתמנות מוהל רק תלמידי חכמים, ומנהג זה הזכירו הרב יעקב אבן צור ז"ל בספר משפט וצדקה ביעקב ח"א סי' שי"ז וז"ל: כפי מה שראיתי בימי חרפי מקדמוני וכפי מה ששמעתי מרבותי זלה"ה שתמיד היה המנהג בפאס יע"א שלא להתמנות מוהל קבוע אלא ת"ח, וכל כמה שהיה רשום ומובהק יותר וירא שמים מצוה הוא ישולם, והוא מנהג שיש לו עיקר ויש בו טעם וריח, דמצות צריכות כוונה וצריך לכוין שמוציאו מתחת צל סטרא דערלה ומכניסו תחת צלא דמהימנותא סטרא דקדושא להכניסו בבריתו של א"א דייקא, ובלי ספק ת"ח יבחינו ויבינו משפט זה לאשורו, אך המון העם איזה עבר עליהם רוח ה' לדעת מה זה ועל מה זה ואין זה אלא כמחתך בשר בעלמא וכו', עכ"ל.

ט. וזאת להודיע כי היה המנהג קבוע שהמוהל לא היה מקבל שום תמורה כלל, ואדרבא כל מוהל היה רץ למצוה. ובזמן האחרון נקבע תור בין המוהלים, למנוע מהם מריבה, ולא כמו בעת שעליתי לארץ ששמעתי פתגם "מל ולא פר"ע כאלו לא מל", ואצלינו היה להיפר

סי' רס"ח בשם תשובת הרשב"ץ. והרב בית יהודה דף כ"ט כתב כיון דמורן העתיק זה הכי קי"ל הלכה למעשה, וכ"כ הברכ"י ביו"ד סי' רס"ב דנקטינן להחמיר שאין למול ביום ה' וביום ו' יעו"ש. והביא דבריהם הכפ"ה באו"ח סי' של"א אות ל"א, ועיין בספר שירי כנסת הגדולה סימן של"א דין ז' שפסק להחמיר. ועיין בספר מים עמוקים סי' ט"ל שהסס בהוראה זו של התשב"ץ, וכתב דבזמן הזה שאין רוחצין לתינוק אין מקום להוראה זו, אלא אם נאמר שעד ג' ימים רגיל הנימול לבוא לידי סכנה וניצול ע"י תרופות. ושוב מצאתי כתוב אצלי בכ"י שלי: היה המנהג להמנע מלמול מילה שלא בזמנה לפני השבת ביום חמישי כסברת התשב"ץ ח"א סי' כ"א הובאה בסי' כ"ה על הא דתניא אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת, וחלק עליו הש"ך שם סקי"ח ופסק דמילה שלא בזמנה מותר ביום ה'. ועיין להפת"ש שם סקט"ו שהביא הרבה פוס' כדעת הש"ך. וכעת י"ל ספר הברית על הלכות מילה ושם בסי' רס"ו ס"ק נ"ט הביא פוסקים רבים שחלקו על התשב"ץ, ולהלכה ולמעשה לית דחש לזה דחביבה מצוה בשעתה.

ז. תינוק שנולד בחדש השמיני נהגו שלא למול אותו עד שיעברו ל' יום מיום שנולד וכמ"ש הד"ט ביו"ד הלכות מילה סי' כ"ח אות ב'. וכן מצאתי בספר נשמת אברהם סי' רס"ו אות ה' בשם הגרש"ז אוירבאך זצ"ל. וכן נהגו בעיר מקנאס יע"א וכך אמר לי הרה"ג אברהם עמר שליט"א והראני שכ"כ בבית יהודה

מילה ופריע"ה כאחד, שאם האב היה עני המוהל היה אוסף תמיכה עבורו.

י. בזמן האחרון כשראינו שאבות הבנים התחילו להרהר אחרי המוהל שהולך ומתבגר ובפיו שניים תותבות, הפסקנו מלקיים המציצה בפה, כ"א ע"י שפופרת מזכוכית, עיין בס' שדי חמד קונטרס המציצה, וע"ע בס' נהר מצרים דף ק"ה ע"ב אות כ"ג.

יא. ובדידי הוה עובדא שהיה ילד בריא ועשיתי כל הרפואות לעצור הדם, ללא הועיל, והוצרכתי ללון בבית הילד ואני אוחו בין אצבעותי מקום זיבת הדם כל הלילה עד הבקר, וב"ה יצאנו מהתקלה ח"ו.

שוב פעם אחת הביאו לפני ילד שנימול על ידי מוהל אחר, כנראה שחתך את הערלה עד מלמטה לכיס האשכים, והדם לא נעצר ממקום החתך. וכיון שהרופא לא היה בעיר, עשיתי מה שמוטל עלי להציל נפש מִישראל, לקחתי מחט עם חוט התפירה, ומקודם העברתי המחט באש ואח"כ תפרתי מקום החתך עד סמוך לעטרה, וב"ה נעצר הדם, וכשהופיע הרופא הסכים למה שעשיתי, תלי"ת.

יב. מצאתי כתוב, הפוסקים האריכו ופסקו שיברך על המילה ולהכניסו קודם המילה, אבל שהחיינו אחר המילה, וזהו מוסכם אליבא דכל הפוסקים וגם מנהג פאס יע"א. דאילו אם יברך בין מילה ופריעה אי אפשר משום שהוא טרוד בעסק המצוה, ועוד משום צערא דינוקא שירבה עליו הדם ולא יוכל

לעשות פריעה כתקנה, וכ"כ בעל טורי זהב וכן פסק הרשב"א ז"ל וכ"כ כמר"י ז"ל. ומנהגנו בעיר צפרו לברך ברכת להכניסו בין מילה לפריעה ואחריה ברכת שהחיינו. וע"ע להרב לפי ספרי למוהר"ר אג"יני ז"ל בערך מילה אות (קע"ג) [קצ"ז] שכתב שכן פשט המנהג.

יג. המברך על הכוס לא היה טועם ממנו רק אחרי קריאת שמו של הילד, ולא היה נקרא הפסק, עיין בספר נהר מצרים דף ק"ח, ועיין בספר נהר מצרים דף ק"ח אות ל"ב מה שהאריך בזה וקיים המנהג שנהגו העם.

יד. נהגנו לברך על הבשמים אחרי ברכת היין בברכת ברית מילה. המקור להריח בבשמים אחרי הברית מוזכר בזוה"ק ובמדרשים שבשעת התגלותו של אליהו הנביא זכור לטוב כל נשמות העומדים מאירים ומזהירים, כעין נפש יתירה בשבת, ובעת הסתלקותו יש להם עגמת נפש, ולכן מריחים בבשמים כבמוצאי שבת להשיב את הנפש, ומרן הב"י בבד"ה ביו"ד בס' רס"ה הביא מדרש שבשעה שמל א"א ילדי ביתו העמיד את הערלות על גבעה וכשזרחה השמש התליעו ועלה ריחן לפני הקב"ה כריח הקטורת. ועיין להרב ויאמר מאיר סי' יו"ד שהאריך בזה.

טו. היו נוהגים בשעת המילה להביא מחתת אש ומגמרין בו "אזאווי" [אחד ממיני הסמים הנוטף מהעץ], ושוב נתבטל זה המנהג, והרב לפי ספרי בסוף הספר אות קפ"ח [במהדורת תשנ"ב במערכת מ"ם אות רי"ב] שמנהג זה היה יסודתו מקום קדוש ע"פ המדרש

בבראשית רבה על מילת אברהם אבינו וילידי ביתו, וז"ל: "העמידן בגבעת הערלות וזרחה עליהם השמש והתליעו, ועלה ריחן למעלה כקטרת ועולה שכולה כליל לאישים, אמר הקב"ה בשעה שיהיו בני באים לידי עברה וכו' אני מתמלא עליהם רחמים".

טז. בפנקס המילה של עט"ר אבא מארי ז"ל מצאתי את הנוסח שאומרים בשעת המילה ומבקשים על הילד הנימול אחר מיתת אביו, הובא בב"י יו"ד סימן רס"ה בשם הריטב"א ז"ל:

או"א קיים את הילד הזה לאמו ולקרוביו ולכל משפחתו ויקרא שמו פ' כשם אביו, אתה אלקינו אלקי כל בשר אבי יתומים תהיה לו לאב והוא יהיה לך לבן, ותהיה כניסתו לברית לכפרה ולמנוחה לנפש אביו ולנחמה ומשיב נפש לאמו ולכל קרוביו, תתענג נפש האב בג"ע ביוצא מחלציו ותגל האשה בעוה"ז בפרי בטנה, ויתקיים בו מקרא שכתוב ואעבור עליך וגו'.

ובספר כתב יד מעיר פאס מצאתי הנוסח הזה: אלקינו ואלקי אבותינו קיים את הילד הזה לעבודתך ויקרא שמו פ' כשם אביו והוא ההוגה במר נאומו, בצאתו מרחם אמו, מסלד בחילו, יתום ואין עוזר לו, איכה נעבר כאבי, וסף כל טובי, ראיתיו מקונן ומתאונן סביבי והוא מצעק אבי אבי, מי יכניסני לברית, ומי ישים לי תקוה ואחרית, מי ילמדני ספר ועדות אמונים, ומי ירחם עלי כרחם אב על בנים, ויען אביו ויאמר בנפש מרה, ורוח נשברה האתה זה בני, המעורר יגוני, הנקרא שמו בן אוני,

אלקים יחנך בני, מה אענה ומה אומר, כי ה' ענה בי ושדי המר לי המר, כי אין בי כח להיטב אליך, השלך על ה' יהבך, והוא יכלכלך, ואל יתן למוט רגליך, אדון הסליחות והרחמים, אבי יתומים ישים לך שארית, בדם הברית, ויזכור אותך לטובה, ויאהבך נדבה, ככתוב זכר לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור אשר כרת את אברהם ושבועתו ליצחק ויעמדה ליעקב לחק לישראל ברית עולם, פ' זה הקטן ה' ישמרהו ויחייהו ולתורה ולמצות יגדלהו, אכ"ר.

יז. המנהג לברך שהחיינו בשעת המילה על כל בן הנולד, ועיין פחד יצחק ערך שהחיינו.

יח. בשעת המילה מעמידין כסא אליהו סמוך למזוזה, חוץ מכסא שעליו יושב הסנדק, ומצאתי בספר כתב יד גושן, טעם למילה שעושין אותה סמוך למזוזה דכתיב וכתבתם על מזוזות ביתך וסמך ליה למען ירבו ימיכם, לומר בזכות המזוזה ירבו ימיכם שלא יתן המשחית לבוא אל בתיכם, וסמך ליה כתיב כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת, על שם ה' שומרך ה' צלך על יד ימינך.

מזוזה

א. מזוזה היינו נוהגים שהקנה שבו תוחבים אותה נוקבים אותו במקום של שם שדי כדי שיראה לחוץ וכדי